

УДК 351.88

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2021-1.20>

Кучук А.О.

здобувач кафедри інформаційних систем в управлінні та обліку,
Державний університет «Житомирська політехніка»

ОРГАНІЗАЦІЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ЕВАКУАЦІЇ ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті викладено теоретико-методичні особливості формування бухгалтерського обліку евакуації промислових підприємств. Визначено, що важливе значення при формуванні інформаційного забезпечення управління процесом евакуації промислових підприємств з окупованих територій або ж територій бойових дій надається системі бухгалтерського обліку. Зважаючи на специфіку досліджуваного об'єкту є потреба в обґрунтуванні нових підходів до організації бухгалтерського обліку процесу евакуації промислового підприємства. Так, є необхідність в ідентифікації суб'єктів як організації та управління процесом евакуації так і суб'єктів організації та ведення бухгалтерського обліку; встановлення етапів організації бухгалтерського обліку; визначення відповідальності за ведення бухгалтерського обліку; організації первинного обліку на усіх етапах евакуації; визначення форми звітування за процесами евакуації підприємства; організації діяльності бухгалтерської служби безпечних територіях; організації інформаційно-комунікаційних зв'язків; розробки робочого плану рахунків.

Ключові слова: бухгалтерський облік, об'єкт бухгалтерського обліку, проблеми бухгалтерського обліку, облікова політика, економіка, економічне забезпечення, промислове підприємство.

ORGANIZATION OF ACCOUNTING OF EVACUATION OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

Kuchuk Anna

Zhytomyr Polytechnic State University

The article describes the theoretical and methodological features of accounting for the evacuation of industrial enterprises. It was determined that the accounting system plays an important role in the formation of information support for the management of the process of evacuation of industrial enterprises from occupied territories or territories of hostilities. Considering the specifics of the object under study, there is a need to justify new approaches to the organization of accounting for the process of evacuation of an industrial enterprise. Yes, there is a need to identify the subjects of the organization and management of the evacuation process, as well as the subjects of the organization and accounting; establishment of accounting organization stages; determination of responsibility for accounting; organization of primary registration at all stages of evacuation; determination of the form of reporting on enterprise evacuation processes; organization of activities of the accounting service in safe territories; organization of information and communication links; development of a working plan of accounts. The definition of the peculiarities of the accounting organization is related to the accounting system that has developed in Ukraine and allows for the presence of several subsystems that have their own characteristics. We can see the reflection of these changes in the legislative acts and regulatory documents of the state, taking into account the

peculiarities of business, formalized in the accounting of industrial enterprises. The accounting of the business structure must contain alternative options for the economic accounting of the evacuation, which is fixed by the order of the enterprise. It is worth noting that the size of the business structure and the scope of its activities largely determine the share of one or another type of accounting. Accounting for the evacuation of industrial enterprises as a specific element of the accounting system should create an organizational and methodological environment. The issue of the organization of accounting for the evacuation of industrial enterprises, in the sectoral aspect, is not sufficiently covered in the scientific literature, therefore there is a need for a theoretical justification and development of models for the organization of accounting at industrial enterprises with the determination of the structure, scope, terms and forms of submission of information for management, which is gaining relevance in a post-industrial society.

Keywords: *accounting, object of accounting, problems of accounting, accounting policy, economy, economic support, industrial enterprise.*

Постановка проблеми. Бухгалтерській облік евакуації промислових підприємств як специфічний елемент системи обліку має створювати організаційно-методичне середовище. Питання організації бухгалтерського обліку евакуації промислових підприємств, в галузевому аспекті, недостатньо висвітлено у науковій літературі, тому виникла необхідність у теоретичному обґрунтуванні та розробці моделей організації бухгалтерського обліку на промислових підприємствах з визначенням структури, обсягу, строків і форм подання інформації для управління, що набуває актуальності в суспільстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Варто наголосити, що питаннями обліку евакуації промислових підприємств було висвітлено на сторінках праць вітчизняних представників облікової науки, зокрема: розглядали: Д.О. Грицишен, О.С. Горай, О.В. Олійник, В.В. Євдокимов, О.М. Дзюбенко, Ю.Ю. Мороз, С.В. Свірко, М.І. Бондар, С.Ф. Легенчук, К.Ю. Поляк, О.М. Петрук, В.В. Ксендзук, К.В. Романчук, С.О. Левицька, О.О. Осадча, Л.В. Чижевська, І.В. Жиглей, І.В. Замула, Т.В. Барановська, В.В. Савіцький, А.П. Дикий, О.С. Дика, Т.М. Тростенюк, І.В. Супрунова та інших.

Хоч результати досліджень названих вище вчених є надзвичайно цінними, все ж питання організації бухгалтерського обліку евакуації промислових підприємств потребує уточнення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання евакуації бізнесу є вкрай важливим питанням як власне для бізнесу так і для держави. Економіка країни повинна працювати навіть під час бойових дій, які відбуваються на сході. Таке вже було. 80 років тому радянська влада евакуювала на схід заводи, щоб урятувати їх від знищення німецькими фашистами, а в 2014-му підприємці сходу країни вимушені приймати результативні рішення щодо збереження своєї діяльності.

«Більшість бізнесів, що беруть участь у програмі релокації, працюють у сфері виробництва та переробної промисловості. Це виробники харчової продукції, легкої промисловості, підприємства машинобудування. Є серед учасників програми і підприємства оптової торгівлі, які переміщують на Захід свої логістичні центри, зокрема склади з готовою продукцією».

«Бухгалтерський облік – це складний механізм, призначення якого – надавати та забезпечувати інформацією внутрішніх і зовнішніх користувачів з метою здійснення ефективного й оперативного управління суб'єктом господарювання в сучасних умовах. Саме для цього бухгалтерський облік повинен вирішувати поставлені завдання і, відповідно, бути організованим згідно з вимогами чинного законодавства та умовами

конкретної господарюючої одиниці. Без належної організації бухгалтерського обліку неможливо досягнути позитивних результатів діяльності, оскільки вона є одним із найвідповідальніших етапів створення підприємства, а також запорукою рентабельності в майбутньому» [1, с. 10].

Бухгалтерський облік будучи інформаційною системою господарської діяльності підприємства виконує сукупність завдань щодо інформування внутрішніх та зовнішніх користувачів. В цілому завдання бухгалтерського обліку вчені формують по-різному, що залежить як від об'єктно-предметного поля дослідження так і від мети, яку переслідує дослідник. В результаті завдання впливають на процес організації бухгалтерського обліку як в цілому діяльності підприємства так і його окремих процесів.

Серед вітчизняних вчених щодо завдань бухгалтерського обліку точиться дискусія. Вітчизняний вчений Д.О. Грицишен розглянувши різні підходи до завдань бухгалтерського обліку обґрунтував необхідність виділення одного завдання системи бухгалтерського обліку та сукупності завдань облікової інформації: «завдання системи бухгалтерського обліку – інформаційне забезпечення зацікавлених користувачів і його похідних, а саме завдань облікової інформації. Завдання облікової інформації є складним теоретико-методологічним питанням, адже її використовують не лише на рівні окремого підприємства, але й на державному та глобальному рівнях, а також сфери її застосування не обмежуються економічними системами, а є основою забезпечення гармонізації економічних, соціальних та екологічних систем суспільства. Адже прийняття будь-якого рішення щодо господарської діяльності будь-яким учасником господарських відносин має відповідні наслідки, які можуть стосуватися як економічної діяльності підприємства, так і її впливу на навколишнє середовище та соціальну сферу діяльності підприємства. У свою чергу, основою прийняття управлінського рішення була, а й буде інформація, яка формується в системі бухгалтерського обліку. Бухгалтерська інформація сьогодні стає не лише економічно значимою, але й екологічно та соціально значимою. Це пов'язано з тим, що мотиви «людини як економічного агента» в першу чергу визначаються економічними потребами, які можуть мати як соціальні, так і екологічні наслідки для суспільства. Зростання значимості облікової інформації дозволяє говорити про модифікацію її завдань в забезпеченні положень сталого розвитку соціально-економічних систем різних рівнів» [2].

Ми повністю погоджуємося із думкою вченого, адже бухгалтерський облік є сервісною системою управління, яка формує інформацію, а вже прийняті на

основі неї рішення залежать від суб'єктів управління. Відповідно до покладених завдань визначаються організація бухгалтерського обліку господарської діяльності промислового підприємства та організаційні положення щодо облікового відображення окремих об'єктів. Таким чином, завданням бухгалтерського обліку господарської діяльності підприємства є генерування інформації для задоволення інформаційних потреб внутрішніх та зовнішніх користувачів. Зазначене завдання розширяється в контексті:

– процедури генерування інформації про господарську діяльність підприємства. Процедура генерування інформації про господарську діяльність в системі бухгалтерського обліку складається із чотирьох взаємопов'язаних складових, які групують елементи методу бухгалтерського обліку: спостереження (документування та інвентаризація); вимірювання (оцінка та калькулювання); систематизація / групування (рахунки та подвійний запис); узагальнення (баланс та звітність). Відповідно можна виділити наступні завдання бухгалтерського обліку: первинне спостереження та фіксація фактів господарського життя; оцінка об'єктів управління та встановлення вартості готової продукції; систематизація інформації про факти господарського життя; узагальнення інформації та її оприлюднення для зацікавлених користувачів.

– функціональної спроможності, що визначається певною процедурою генерування інформації. Зважаючи на специфіку елементів методу бухгалтерського обліку та їх функціональну складову можна виділити наступні завдання: формування повної і достовірної інформації про діяльність; контроль за господарською діяльністю підприємства; оцінка відповідності господарської діяльності запланованим показникам; формування інформаційного забезпечення прийняття управлінських рішень; збереження майна підприємства; оцінка вартості активів підприємства;

– об'єктної складовою бухгалтерського обліку. В цілому об'єктом бухгалтерського обліку є господарська діяльність підприємства в цілому її окремі складові зокрема. Відповідно завданнями бухгалтерського обліку будуть виступати наступні: облікове відображення активів підприємства; облікове відображення грошових коштів та їх еквівалентів; облікове відображення власного капіталу; облікове відображення дебіторської заборгованості; облікове відображення зобов'язань; облікове відображення витрат; облікове відображення доходів; облікове відображення та формування фінансових результатів; формування та оприлюднення фінансової звітності; формування та оприлюднення статистичної звітності; формування та оприлюднення соціальної звітності; формування та оприлюднення інтегрованої звітності; формування та оприлюднення внутрішньої звітності підприємства; формування та оприлюднення іншої (галузєвої) звітності підприємств;

– напрямів використання інформації, щодо вирішення проблем розвитку суспільних відносин. Зазначенні завдання Д.О. Грицишен пропонує поділяти на: економічні, соціальні та екологічні. Проте, зважаючи на сучасні проблеми, вважаємо, що бухгалтерському обліку властиві ще й безпекові завдання. До безпекових завдань облікової інформації пропонуємо віднести: формування інформації щодо втрат майна про-

мислового підприємства в результаті надзвичайних ситуацій; оцінка економічних наслідків бойових дій та окупації державних територій; формування інформації про евакуацію промислового підприємства; інформаційна підтримка оцінки стану ресурсів підприємства для запуску господарської діяльності на безпечних територіях. Представленні завдання характеризують мікроекономічний рівень, щодо рівня державного, то завдання облікової інформації полягають в формуванні інформаційної підтримки оцінки економічних наслідків бойових дій для регіону та країни в цілому. Зазначенні завдання можуть бути розширенні в залежності від специфіки наслідків бойових дій та окупації державних територій.

Представленні завдання бухгалтерського обліку та бухгалтерської інформації визначають напрями організації бухгалтерського обліку господарської діяльності в цілому та процесу евакуації промислового підприємства зокрема. Організація бухгалтерського обліку має бути націлена на забезпечення виконання усіх завдань та в той же час бути раціональною та ефективною, тобто ресурси залучення на систему бухгалтерського обліку не мають перевищувати результати від отриманої інформації.

Досліджуючи проблеми організації бухгалтерського обліку вітчизняні вчені виділяли сукупність послідовних етапів. Зокрема, С.В. Свірко пропонує виділяти наступні етапи: 1) Первинний (1) виявлення інформаційних даних стосовно об'єктів обліку; 2) вимірювання на базі системи показників, застосовуваних у бухгалтерському обліку (грошові, натуральні, трудові); 3) фіксування інформації у відповідних носіях облікових даних – документах); 2) поточний (1) реєстрації інформації, здобутої в результаті первинного обліку, у системі рахунків бухгалтерського обліку; 2) реєстрації інформації в носіях інформації даного етапу обліку – облікових реєстрах; 3) групування та перегрупування показників інформаційних даних); 3) підсумковий (1) узагальнення інформаційних даних поточного обліку у вигляді відповідних форм звітності; 2) передача результативних даних зовнішнім та внутрішнім користувачам; 3) зберігання інформаційних даних первинного, поточного та підсумкового обліку, формалізованих у вигляді облікових документів, реєстрів та звітності) [7, с. 8–9].

Вітчизняні дослідники проблем організації бухгалтерського обліку [4; 5; 6] вказують на необхідності виділення наступних етапів організації бухгалтерського обліку:

1. Методичний: передбачає вибір способів та прийомів, що є основою для таких методів обліку як документування, синтетичні та аналітичні рахунки, подвійний запис, бухгалтерський баланс і звітність, інвентаризація, оцінка майна та зобов'язань, калькулювання. Саме на даному етапі проводиться вибір застосування конкретних елементів методу бухгалтерського обліку, що також відповідає першому рівню системи бухгалтерського обліку.

2. Технічний: вибір форми обліку, яка найбільш повно характеризуватиме та відповідатиме розміру підприємства та його галузі. Він полягає у виборі способу обробки облікових даних, розробці, переліку і форм облікових реєстрів, встановленні порядку здійснення записів в реєстрах і переносу даних в форми звітності.

3. Організаційний: забезпечує організацію процесу управління в бухгалтерії, тобто організацію роботи облікового апарату (на відміну від перших двох, які забезпечують організацію ведення облікових записів). На даному етапі здійснюється налагодження системи адміністративного управління в бухгалтерії.

Зазначенні етапи в цілому характеризують організацію бухгалтерського обліку господарської діяльності промислового підприємства в звичайних умовах. Процес евакуації промислового підприємства має свої специфічні особливості, які не дозволяють його імплементувати в звичайну систему облікового відображення. Такими особливостями є наступні:

– по-перше, процес евакуації промислового підприємства може відбуватися при різних умовах. Так, даний процес може відбуватися як в екстрених умовах так і за умови попередньої підготовки. Екстрені умови не дозволяють раціонально підійти до даного процесу та врахувати усі потреби щодо евакуації, зважаючи на необхідність забезпечення безпеки працівників підприємства та членів їх сімей;

– по-друге, важливе значення при організації бухгалтерського обліку процесу евакуації займають галузеві особливості господарської діяльності промислового підприємства. Зокрема, зазначенні особливості впливають на першочергові об'єкти евакуації як в частині майна підприємства так і в частині інформаційних ресурсів;

– по-третьє, географія розміщення виробничих потужностей промислового підприємства. Дана особливість визначає території розміщення виробничих структурних елементів промислового підприємства, що впливає як на організацію процесу евакуації так і на можливе безпечне місце, куди можливо перевести виробничі потужності;

– по-четверте, наявність трудових ресурсів, що добровільно погодилися забезпечити процес евакуації промислового підприємства. В умовах воєнного стану та бойових дій процес евакуації має забезпечувати трудовими ресурсами.

Проте, такі умови можуть спричинити відмову персоналу підприємства виконувати накази керівника. Саме, тому є потреба в оцінці наявних трудових ресурсів, що зможуть забезпечити організацію процесу евакуації промислового підприємства

Зважаючи на зазначене, вважаємо на необхідності виділення наступних етапів організації бухгалтерського обліку процесу евакуації промислового підприємства при різних умовах (табл. 1).

Відповідно до зазначеного пропонуємо виділяти два напрями організації бухгалтерського обліку процесу евакуації промислового підприємства: по-перше, організація бухгалтерського обліку процесу евакуації промислового підприємства; по-друге, організація бухгалтерського обліку господарської діяльності промислового підприємства, що запустило діяльність після евакуації на безпечній території.

Організація бухгалтерського обліку процесу евакуації передбачає наступні змістовні етапи:

1. *Оцінка можливості евакуації підприємства.* В залежності від ходу бойових дій на сході країни керівництво промислового підприємства визначає можливість евакуації та її обсяги. Вторгнення на територію Донецької та Луганської областей є надзвичайною

ситуацією за якої спрогнозувати чи оцінити ризики не можливо, а тому методики оцінки не існує і фактично існувати не може. В даному випадку відбувається ситуаційне управління, що залежить від отриманої інформації із офіційних джерел про перебіг подій. В даному випадку можна визначити лише окремі вимоги до прийняття рішень щодо евакуації промислового підприємства: – можливість забезпечення безпеки персоналу. Дане положення є найважливішим, адже процес евакуації не повинен призвести до безпеки для персоналу підприємства; – встановлення об'єктів першочергової евакуації. Керівництво підприємства має врахувати об'єкти, що потребують першочергової евакуації. Зокрема, підприємство в першу чергу має організувати евакуацію персоналу та членів їх сімей; – наявність ресурсів для евакуації. Прийняття рішення про евакуацію промислового підприємства має ґрунтуватися на наявних ресурсах, за допомогою яких є можливість провести усі евакуаційні заходи; – на основі інформації із офіційних джерел є потреба в оцінці можливості евакуації підприємства та її обсяги; – визначення точного місця евакуації підприємства. Так, керівництво має визначити місто чи громаду до якої буде евакуйовано підприємство

2. *Формування наказу про евакуацію підприємства.* При екстреній евакуації така можливість у підприємства відсутня. При можливості підготовки до евакуації керівник підприємства має видати наказ про евакуацію. Даним наказом має бути передбачено наступне: – встановлення відповідальних за евакуацію. В даному випадку пропонуємо створити тимчасовий підрозділ з евакуації промислового підприємства в цілому чи його окремих складових. Персональний склад даного підрозділу залежить від специфічних особливостей діяльності промислового підприємства, які представлені вище; – встановлення об'єктів евакуації. Об'єктами евакуації є: активи промислового підприємства (необоротні матеріальні активи, оборотні нематеріальні активи, виробничі запаси, виробництво, грошові кошти та їх еквіваленти); інші необлікові об'єкти (інформаційного характеру (облікові документи, кадрові документи, юридичні документи, звітні документи, інші документи). Наказом необхідно передбачити критерії першочергової евакуації. Важливе значення окрім матеріальних та нематеріальних ресурсів підприємства приділяється паперовим та електронним архівам документів підприємства; – встановлення місця прибуття. Місце прибуття необхідно визначити в залежності від безпечності території, природно-кліматичних умов та їх впливу на господарську діяльність промислового підприємства, а також можливої логістики. Крім зазначеного, керівництво підприємства має визначити усі юридичні моменти, щодо можливості евакуації до визначеного місця.

Зазначенні складові є лише обов'язковими реквізитами, проте в залежності від специфіки діяльності підприємства та евакуаційних можливостей реквізити можуть бути розширеними. В цілому зазначенні реквізити визначають специфіку облікового відображення процесу евакуації та витрат пов'язанні із зазначеними процедурами.

3. *Встановлення специфіки процесу евакуації.* На даному етапі визначаються об'єкти евакуації та першочергової евакуації. Так, створений тимчасовий підроз-

Таблиця 1

Етапи організації бухгалтерського обліку процесу евакуації промислового підприємства

Етап	Екстрена евакуація	Підготовлена евакуація
1	2	3
Процес евакуації промислового підприємства		
1. Оцінка можливості евакуації підприємства	Евакуація здійснюється в екстремальних умовах	Можлива підготовка до евакуації підприємства
2. Формування наказу про евакуацію підприємства	Відсутня можливість документального супроводу евакуації підприємства	Наказом визначаються відповідальні за евакуацію підприємства, об'єкти евакуації та місце прибуття
3. Встановлення специфіки процесу евакуації	X	Визначаються об'єкти евакуації та першочергової евакуації
4. Визначення суб'єкту ведення бухгалтерського обліку	Призначається відповідальний серед працівників підприємства за добровільною згодою	Призначається відповідальний за ведення бухгалтерського обліку із працівників бухгалтерської служби за добровільною згодою
5. Встановлення порядку приймання-передачі евакуйованого майна	Залежить від можливості первинного документообігу. Порядок залежить від можливості та безпечності доступу до майна підприємства. За умови, що підприємство евакуйовало майно, необхідно створити комісію із прийняття майна на безпечних територіях	<i>Визначається:</i> – первинні документи щодо приймання передачі евакуйованого майна; – затверджується форма внутрішнього звіту про евакуйоване майно; – порядок оцінки евакуйованого майна; – порядок списання майна; – відповідальні за евакуацію та приймання передачі майна; – затвердження робочого плану рахунків
6. Встановлення порядку приймання-передачі евакуйованих інформаційних ресурсів	Визначається: Порядок залежить від можливості та безпечності доступу до документів. За умови, що підприємство евакуйовало документи, необхідно створити комісію із прийняття на безпечних територіях	<i>Визначається:</i> – порядок документального оформлення приймання передачі документів; – встановлення втрачених документів – відповідальні за евакуацію документів та приймання передачі документів
7. Організація документального супроводу операцій щодо евакуації підприємства	Залежить від можливості первинного документообігу	Затверджуються внутрішні форми первинних та звітних документів щодо евакуйованого майна та інформаційного ресурсу
8. Визначення порядку відображення витрат на евакуацію	Формування робочого плану рахунків щодо відображення витрат на евакуацію та наслідків бойових дій і окупації державних територій	
9. Визначення порядку списання втраченого майна	Затвердження механізму оцінки та списання втраченого майна (суб'єкти, методи, документальний супровід супровід)	
10. Визначення порядку списання втрачених документів	Затвердження механізму відновлення втрачених документів	
11. Визначення порядку формування та оприлюднення звітності	Затвердження внутрішньої звітності про евакуацію підприємства (визначення форм, порядок формування, напрями оприлюднення)	
Процес запуску промислового підприємства на безпечній території		
1. Оцінка стану бухгалтерського обліку в результаті евакуації	Здійснюється оцінка евакуйованих інформаційних ресурсів, зокрема первинних та звітних документів бухгалтерського обліку та електронних і паперових архівів бухгалтерських даних	
2. Визначенні форми організації бухгалтерського обліку	В залежності від обсягів діяльності, місця розташування, напрямів діяльності евакуйованого підприємства, визначається форма організації бухгалтерського обліку, що визначенні діючим законодавством	
3. Формування облікової політики	Затверджується облікова політика евакуйованого підприємства із змінами, що виникли в результаті евакуації	
4. Затвердження робочого плану рахунків	Затверджується існуючий робочий план або формується новий робочий план рахунків бухгалтерського обліку	
5. Організація первинного документування	Формується архів евакуйованих документів, відбувається процедура відновлення втрачених документів та формується порядок первинного спостереження за господарською діяльністю підприємства, що запускається після евакуації	
6. Встановлення порядку формування та оприлюднення звітності	Визначається склад звітності, що має оприлюднювати підприємство та формується порядок формування та оприлюднення внутрішньої звітності підприємства	

діл з евакуації підприємства має передбачити порядок першочерговості евакуації об'єктів активів підприємства, інформаційних ресурсів та персоналу.

4. *Визначення суб'єкту ведення бухгалтерського обліку.* За умови, що евакуація промислового підприємства відбувається в екстремальному режимі серед працівників підприємства призначається відповідальний за оформлення первинних документів та звітних документів, які в подальшому мають стати основою відображення наслідків бойових дій та окупації державних територій а також витрат на евакуацію та евакуйованого майна.

Якщо евакуація відбувається в умовах, що дозволяють підготуватися до даного процесу, то суб'єктом ведення бухгалтерського обліку є бухгалтерська служба підприємства та призначення відповідального бухгалтера за облікове відображення. На даного бухгалтера покладається завдання облікового відображення витрат на евакуацію. В чергу, облік матеріальних та нематеріальних активів, які евакуюються можуть відповідати за відповідні ділянки бухгалтерського обліку.

5. *Встановлення порядку приймання-передачі евакуйованого майна.* За умови екстремальної евакуації порядок залежить від можливості та безпечності доступу до майна підприємства. За умови, що підприємство евакуювало майно в екстремальних ситуаціях й відповідно не було можливості оформлення відповідних первинних документів, необхідно створити комісію із прийняття майна на безпечних територіях. Дана комісія має складатися із відповідних фахівців.

При можливості підготовки до евакуації промислового підприємства визначається: первинні документи щодо приймання-передачі евакуйованого майна. Зазначенні документи можуть бути як загально затвердженні так і розробленні під конкретні цілі на підприємстві; – затверджується форма внутрішнього звіту про евакуйоване майно. Дана форма звіту має містити інформацію про евакуйоване майно, його первісну та переоцінену вартість, стан даного майна після евакуації та можливі напрями його подальшого використання; – порядок оцінки евакуйованого майна. Важливе значення в обліковому відображенні процесу евакуації промислового підприємства займає оцінка об'єктів бухгалтерського обліку, що дозволить визначити наслідки бойових дій та окупації державних територій. При формуванні порядку оцінки евакуйованого майна необхідно врахувати діючі підходи, витрати на евакуацію та подальше можливе використання; – порядок списання майна. Важливою складовою організації бухгалтерського обліку є визначення порядку списання майна, яке було втрачене, або не планується використовувати після запуску підприємства на безпечних територіях. – відповідальні за евакуацію та приймання передачі майна. Наказом Про евакуацію має бути передбачено суб'єктів відповідальних за евакуацію та прийняття майна на безпечних територіях; – затвердження робочого плану рахунків. Витрати на евакуацію мають бути відображенні на відповідних аналітичних рахунках, для можливості їх в подальшому ідентифікації із наслідками бойових дій та окупацією державних територій для промислового підприємства.

6. *Встановлення порядку приймання передачі евакуйованих інформаційних ресурсів.* При екстремальних умовах евакуації порядок приймання-передачі майна залежить від можливості та безпечності доступу до

документів. За умови, що підприємство евакуювало документи, необхідно створити комісію із прийняття на безпечних територіях.

При можливості підготовки до евакуації визначається: порядок документального оформлення приймання передачі документів; встановлення втрачених документів; відповідальні за евакуацію документів та приймання передачі документів.

7. *Організація документального супроводу операцій щодо евакуації підприємства.* В даному напрямку пропонуємо визначати перелік первинних документів та звітні документи за окремими операціями, які пов'язані із евакуацією промислового підприємства.

8. *Визначення порядку відображення витрат на евакуацію.* Формування робочого плану рахунків щодо відображення витрат на евакуацію та наслідків бойових дій і окупації державних територій. Робочий план рахунків має врахувати специфіку понесених витрат та їх відображення в складі різних видів діяльності. В цілому порядок відображення на рахунках бухгалтерського обліку витрат та евакуацію має дозволити в результаті сформуванню розширену звітну калькуляцію собівартості процесу евакуації промислового підприємства.

9. *Визначення порядку списання втраченого майна.* Важливою складовою облікового відображення процесу евакуації промислового підприємства є списання втраченого майна. В даному випадку на підприємстві варто передбачити чіткий механізм списання необоротних та оборотних активів. Щодо необоротних активів, то їх варто класифікувати наступним чином: евакуйовані необоротні активи придатні до використання; евакуйовані необоротні активи не придатні до використання; евакуйовані необоротні активи частково придатні до використання; неєвакуйовані необоротні активи щодо яких наявна інформація про знищення. Дані активи мають підлягати списанню, за умови, що наявна інформація із офіційних державних джерел про їх знищення; неєвакуйовані необоротні активи щодо яких відсутня інформація про їх стан. За таких умов є потреба в їх консервуванні.

Загальні аспекти зазначеного були вперше представлені в дисертаційному дослідженні Д.О. Грицишена (рис. 1).

Вченим окресленні загальні аспекти відображення наслідків окупації та бойових дій, що відбулися після 2014 р.

10. *Визначення порядку списання втрачених документів.* При евакуації підприємства за будь-яких умов, можуть статися ситуації, коли не було можливості евакуювати усіх документальні архіви в паперовій та електронній формах. Якщо це документи кадрового, облікового та юридичного характеру є потреба у їх відновленні або ж списанні, за умови, що в подальшому їх відсутність не призведе до юридичних наслідків.

«Наслідки бойових дій та окупації державних територій окрім матеріальних та фінансових складових мають ще й специфічну складову, а саме втрату даних бухгалтерського обліку та бухгалтерських, юридичних кадрових та технологічних документів. Даний вид наслідків бойових дій та окупації державних територій є специфічним з позиції бухгалтерського обліку, адже характеризує як процедурні, так і організаційні аспекти. Втрата даних бухгалтерського обліку, бухгалтерських, юридичних, кадрових та тех-

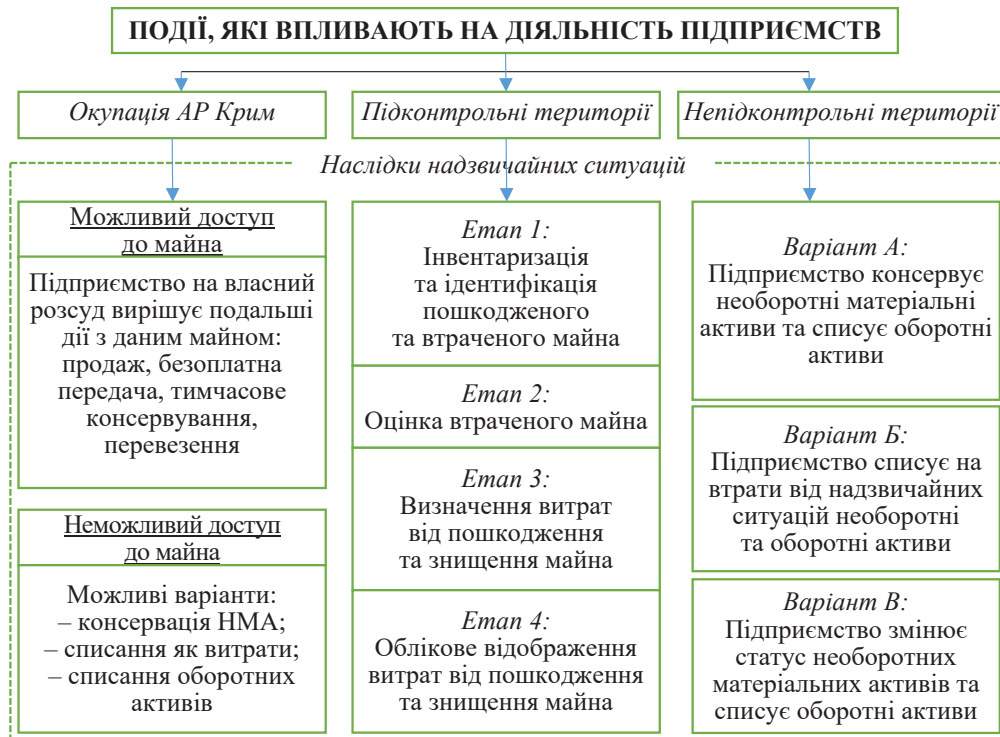

Рис 1. Наслідки тимчасової окупації АР Крим та АТО для підприємств за Д.О. Грицишеним [2]

нологічних документів є важливим наслідком, адже призводить до: втрати інформаційного забезпечення управління господарською діяльністю підприємства; неповного використання виробничих потужностей підприємства; порушення договірних відносин у зв'язку із відсутністю інформації про зобов'язання перед контрагентами; порушення трудового законодавства, трудових контрактів (договорів), в частині взаємовідносин «роботодавець-працівник». В цілому зазначене призводить до сукупності наслідків, які впливають на майновий, кадровий та фінансовий потенціал підприємства, знижують його інвестиційну привабливість та фінансову стабільність, а в критичних випадках можуть призвести до банкрутства. Саме тому, неврахування зазначеного при розробці заходів з антикризового управління господарською діяльністю підприємства, може призвести до безповоротних наслідків» [3]

Відповідно важливою складовою організації бухгалтерського обліку процесу евакуації промислового підприємства є механізм відновлення та списання бухгалтерських документів. Вперше питання відновлення бухгалтерської документації в результаті бойових дій та окупації державних територій піднято в монографічному дослідженні за авторством Євдокимова В.В., Грицишена Д.О. та Горая О.С. [3], що представлено на рис. 2.

11. *Визначення порядку формування та оприлюднення звітності.* Підприємства з позиції оцінки наслідків бойових дій та окупації державних територій мають сформулювати інформаційне забезпечення, що міститься у бухгалтерській звітності. Відповідно сьогодні є потреба в трансформації фінансової звітності промислових підприємств з позиції відображення впливу бойових дій та окупації державних територій на господарську діяльність. Крім того, для цілей управління господарською

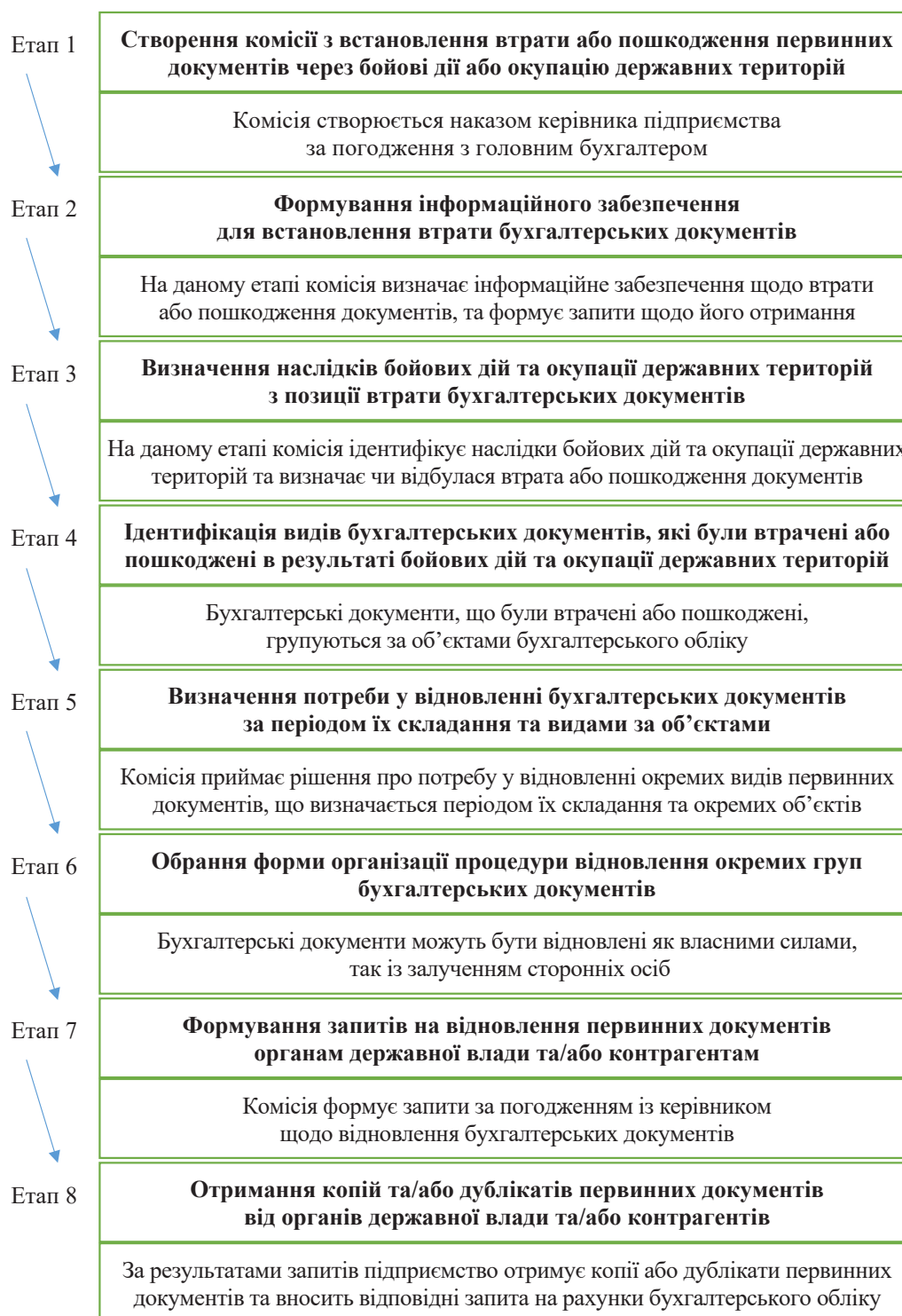
діяльністю є необхідність в розширенні системи внутрішньої звітності за наступними складовими:

- внутрішня звітність про наслідки бойових дій та окупації державних територій;
- внутрішня звітність про стан евакуації та витрати на евакуацію;
- внутрішня звітність про евакуйоване майно;
- внутрішня звітність про запуск роботи підприємства на безпечних територіях.

В цілому зазначений порядок характеризує основні складові організації бухгалтерського обліку процесу евакуації промислового підприємства через бойові дії та окупацію державних територій.

Щодо організації бухгалтерського обліку процесу запуску промислового підприємства на безпечних територіях пропонуємо виділяти наступні етапи:

1. Оцінка стану бухгалтерського обліку в результаті евакуації (здійснюється оцінка евакуйованих інформаційних ресурсів, зокрема первинних та звітних документів бухгалтерського обліку та електронних і паперових архівів бухгалтерських даних);
2. Визначенні форми організації бухгалтерського обліку (в залежності від обсягів діяльності, місця розташування, напрямів діяльності евакуйованого підприємства, визначається форма організації бухгалтерського обліку, що визначенні діючим законодавством);
3. Формування облікової політики (затверджується облікова політика евакуйованого підприємства із змінами, що виникли в результаті евакуації);
4. Затвердження робочого плану рахунків (затверджується існуючий робочий план або формується новий робочий план рахунків бухгалтерського обліку);
5. Організація первинного документування (формується архів евакуйованих документів, відбувається

Рис. 2. Етапи відновлення бухгалтерських документів в результаті їх втрати через бойові дії та окупацію державних територій [3]

процедура відновлення втрачених документів та формується порядок первинного спостереження за господарською діяльністю підприємства, що запускається після евакуації);

6. Встановлення порядку формування та оприлюднення звітності (визначається склад звітності, що має оприлюднювати підприємство та формується порядок формування та оприлюднення внутрішньої звітності

підприємства.

Висновки. Таким чином, нами розроблено комплексний підхід до організації бухгалтерського обліку процесу евакуації промислового підприємства, який враховує положення щодо власне евакуації підприємства так і запуску його роботи на безпечних територіях. Організацію бухгалтерського обліку процесу евакуації промислового підприємства пропонуємо здійснювати

за наступними етапами: 1) оцінка можливості евакуації підприємства; 2) формування наказу про евакуацію підприємства; 3) встановлення специфіки процесу евакуації; 4) визначення суб'єкту ведення бухгалтерського обліку; 5) встановлення порядку приймання-передачі евакуйованого майна; 6) встановлення порядку приймання передачі евакуйованих інформаційних ресурсів; 7) організація документального супроводу операцій щодо евакуації підприємства; 8) визначення порядку відображення витрат на евакуацію; 9) визначення порядку списання втраченого майна; 10) визначення порядку списання втрачених документів; 11) визначення порядку формування та оприлюднення звітності.

За кожним етапом запропоновано порядок дій та визначено ключові змістовні точки. Організація бухгалтерського обліку процесу запуску роботи промислового підприємства на безпечних територіях передбачає наступні етапи: 1) оцінка стану бухгалтерського обліку в результаті евакуації; 2) визначенні форми організації бухгалтерського обліку; 3) формування облікової політики; 4) затвердження робочого плану рахунків; 5) організація первинного документування; 6) встановлення порядку формування та оприлюднення звітності. Зазначене дозволяє організувати процес облікового відображення з врахуванням специфіки діяльності підприємства та властивостей надзвичайних ситуацій воєнного характеру.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко Н.М. Теоретичні основи організації обліку на підприємстві. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2014. Вип. 4. С. 10–14.
2. Грицишен Д. О. Трансформація завдань бухгалтерського обліку як основа розвитку його теоретико-методологічної конструкції. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2015. Вип. 11. С. 280–286.
3. Євдокимов В.В., Грицишен Д.О., Горай О.С. Інформаційна модель управління наслідками бойових дій та окупованих державних територій мікроекономічних агентів : монографія. Житомир : ЖДТУ, 2018. 220 с.
4. Кужельний М.В., Левицька С.О. Організація обліку : підручник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
5. Організація бухгалтерського обліку : навчальний посібник / За ред. В.С. Леня. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 696 с.
6. Організація бухгалтерського обліку : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / За ред. проф. Ф.Ф. Бутинця. 3-тє вид., доп. і перероб. Житомир : ПП «Рута», 2002. 592 с.
7. Свірко С.В. Організація бухгалтерського обліку в бюджетних установах : навч. посібник. Київ : КНЕУ, 2004. 380 с.

References:

1. Bondarenko N.M. (2014) Teoretychni osnovy organizacii' obliku na pidpryjemstvi. *Naukovyj visnyk Hersons'kogo derzhavnogo universytetu. Serija: Ekonomichni nauky*, 4, pp. 10–14. (in Ukrainian)
2. Grycyszen D. O. (2015) Transformacija zavdan' buhgalters'kogo obliku jak osnova rozvytku jogo teoretyko-metodologichnoi' konstrukcii. *Naukovyj visnyk Mizhnarodnogo humanitarnogo universytetu. Serija: Ekonomika i menedzhment*, 11, pp. 280–286. (in Ukrainian)
3. Jevdokymov V.V., Grycyszen D.O., Goraj O.S. (2018) Informacijna model' upravlinnja naslidkamy bojovyh dij ta okupovanyh derzhavnyh terytorij mikroekonomichnyh agentiv: monografija. Zhytomyr: ZhDTU, 220 p.
4. Kuzhel'nyj M.V., Levyc'ka S.O. (2010) Organizacija obliku: pidruchnyk. Kyiv: Centr uchbovoi' literatury, 352 p. (in Ukrainian)
5. Organizacija buhgalters'kogo obliku: navchal'nyj posibnyk (2006) / Za red. V.S. Lenja. Kyiv: Centr navchal'noi' literatury, 696 p. (in Ukrainian)
6. Organizacija buhgalters'kogo obliku: pidruchnyk dlja studentiv special'nosti «Oblik i audyt» vyshhyh navchal'nyh zakladiv (2002) / Za red. prof. F.F. Butyncja. 3-tje vyd., dop. i pererob. Zhytomyr: PP «Ruta», 592 p. (in Ukrainian)
7. Svirko S.V. (2004) Organizacija buhgalters'kogo obliku v bjudzhetnyh ustanovah: navch. posibnyk. Kyiv: KNEU, 380 p. (in Ukrainian)